

אקטואליה

חודש כסלו תשע"ד, מאת הרב דוד גרינוולד
מס' 174

כה תאמר, כה אמר, כה תברכו

אמרו חז"ל שחנוכת המשכן היתה אמורה להיות בכ"ה בכסלו, אבל נדחתה לא' בניסן – יום הולדתו של יצחק, ולכן סבב ה' את חנוכה, חנוכת המקדש שטוהר מחדש, לכ"ה בכסלו.

וצריך להבין מה מיוחד בתאריך זה שנועד לו תפקיד ויעוד של חנוכה? במעמד הר סיני אמר ה' למשה "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל... והייתם לי סגולה מכל העמים... ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל" ומפרש"י "לא פחות ולא יותר".

וכך גם ביחזקאל: "בן אדם את כל דברי אשר אדבר אליך קח בלבבך ובאזנך שמע... ואמרת אליהם כה אמר ה' אלוקים אם ישמעו ואם יחדלו... וידעו כי נביא היה בתוכם". כלומר עליך לומר את הדברים בדיוק נמרץ בין אם יקשיבו לך ואם לאו, עליהם לדעת שביניהם ישנו דבר ה'. בפי הנביא.

וזה היה מעשה המשכן, לדייק מבלי לשנות דבר וחצי דבר. וכפי שנאמר בפרשת פקודי על כל פרט ופרט ממעשה המשכן "כאשר צוה ה' את משה" וכפי שקבלת התורה היתה ג"כ בתמימות ובשלמות כנ"ל כפי שאומר המשורר בתהלים: "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'" ואומר על כך המדרש "תמימים וחסידים היו דור המדבר... בתמימות קבלו בני ישראל את התורה".

וכך גם הכהנים נדרשו לפעול בדיוק "כה תברכו את בני ישראל" כך בדיוק. ואם ישנה סתירה בין ההלכה וההתייוונות לגלגוליה הרי אנו מצווים לפעול "כה" כך ולא אחרת.

ועלינו לזכור שמלחמת החשמונאים היתה כנגד היוונים ועוד יותר כנגד המתיוונים שבגדו בעמם וגבו את האויב, ועמדו לצדו כנגד אחיהם. וככל שנגלה רחמים על אלה כך נהיה אכזריים כלפי עם ישראל הסובל מהם וממעשיהם הבוגדניים.

ננסה ללמוד מספר דברים ממעשיהם של הכהנים בזמן הזה. ראשית כל עלינו ללמוד מהם את מצות קידוש ה': "לא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל, אני ה' מקדישכם", מכאן שמצוה זו ענינה בתוך בני ישראל, גם אם הדברים אינם לרוחם של אומות העולם.

לשיטת הראש למדו חז"ל גיל בר מצוה מלוי, שבשעה שנקם בשכם היה בן י"ג שנים, ושם נאמר "ויקחו שמעון ולוי איש חרבו" – מכאן שבן י"ג נקרא איש.

למדנו שחינוכו של לוי למצוות היה במעשה שכם, ובה נכנס לעול מצוות והדבר נכון גם כשישנה בקורת כמו למשל במקרה זה מיעקב, ומספור מגילת אסתר, שכולם התמרמרו על מרדכי שסיבך את כל ישראל בהתנהגותו, שבסופו של דבר הביאה לקידוש ה' עצמם. וכך גם בתפילת יעקב להצלחת נקמתו של שמשון, מופיעה ההזכרה של שם ה' בפעם היחידה בברכותיו של יעקב. "לישועתך קיויתי ה'".

שנית, עלינו ללמוד מצות הצלת נפשות: "לא תעמוד על דם רעך" אל תהיה אדיש לגורלו של הזולת, עליך להיות אכפתי. ביחס להלכה שאסור להרוג חברו כדי להציל את עצמו מפרש"י: מי יודע שיהא דמך חביב ונאה ליוצרך יותר מדם חברך... שלא התיר הכתוב (לעבור עבירות משום פיקוח נפש) אלא משום חביבות נפשם של ישראל להקב"ה, וכאן שיש איבוד נפש חבירו – לא ניתן דבר המלך (על רציחה) לידחות, שציוה על הרציחה". למדנו מכאן שדוקא דם ישראל חביב לפני ה' ועדיף למות ולא לשפכו. אבל לא בדם עכו"ם. כל זאת כשהגוי אינו גורם מאיים על היהודי, אבל כשהגוי מסכן את חייו של היהודי הרי כבר אמרו "טוב שבגויים הרוג" – והכוונה בזמן מלחמה. ולאו דוקא בזמן מלחמה ממש. שהרי למדנו זאת ממכות מצרים שהירא והחרד לדבר ה' הכניס את בהמותיו הביתה. ובסוף נתנם לפרעה כדי לרדוף בהם אחר בני ישראל.

שלישית, עניין הנקמה, כותב הרב סלובייצ'יק "בדפיקה החמישית" במאמרו "קול דודי דופק": "אם אנו רוצים להגן בגבורה על קיומנו הלאומי ההסטורי, מוכרחים אנו לפרש את הכתוב "עין תחת עין" כצורתו. הרבה עיניים אבדו... מפני שלא שילמנו מכה תחת מכה. הגיע הזמן שנקיים את החוק של "עין תחת עין" כפשוטו. בטוחני שהכל מכירים בי שאני מהמאמינים בתורה שבעל פה, ולגבי אין ספק שהפסוק מכוון כלפי תשלומי ממון – כפי פרושה של ההלכה. אבל ביחס למופתי ולנאצר – הייתי דורש כי נפרש את הכתוב "עין תחת עין" במשמעותו המילולית – לקיחת העין הממשית. אל תשימו לב למליצותיהם הממותקות של מתבוללים ידועים ושל כמה סוציאליסטים יהודים העומדים במרצם... והדורשים בריש גלי כי נקמה נאסרה לישראל בכל מקום ובכל זמן ובכל הנסיבות. הבל הבלים! אסורה היא הנקמה כשאין לה מטרה אבל אם מתרוממים על ידה להגנה עצמית, הרי היא זכותו האלמנטרית של האדם באשר הוא אדם לנקום את נקמתו". ע"כ ובכלל כבוד ישראל הוא כבוד ה' ולכן בישראל מקבלת הנקמה משמעות עמוקה יותר.

"לא תקום ולא תיטור את בני עמך" דוקא. אבל ביחס לנכרי אינני איש פרטי אלא יהודי. ולכן גם ת"ח ראוי לו לנקום ולנטור כנחש כיון שכבודה של תורה היא הדוחפת לנקמה.

וכך יש לפרש גם את מעשה שמעון ולוי בשכם, וזאת בכלל נקמה שלא על שפיכות דמים, אלא על הזנות, על חילול

בניו – הקב"ה מסכים עמם, כנאמר "ותהי חתת אלוקים על כל הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב".

וכך גם הפוסקים כמו הרמב"ם הרמב"ן והמהר"ל מצדיקים את בני יעקב להלכה. ונסיים בדברי המהר"ל: "אך קשה, אם חטא שכס, כל העיר מה חטאו... ונראה דלא קשיא מידי... אע"ג שאמרה התורה כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליהם לשלום, היינו היכי דלא עשו דבר לישראל אבל היכי דעשו לישראל דבר כגון זה שפרצו בהם לעשות להם נבלה, אע"ג דלא עשה רק אחד מהם, כיון דמכלל העם הוא, כיון שפרצו בהם תחילה – מותר לקחת נקמתם מהם. והכי נמי כל המלחמות... כגון צרור את המדינים וגו' ואע"ג דהיו הרבה שלא עשו, אין זה חילוק, כיון שהיו באותה אומה שעשו רע להם – מותרים לבוא עליהם למלחמה, וכן כל המלחמות!

ויש ללמוד עוד ממלחמת החשמונאים ועל כך בפעם אחרת.